

Kwiatowe dywany w kulturze i społeczeństwie na świecie

Dywany układane z kwiatów zaliczane są do tzw. sztuki efemerycznej, czyli krótkotrwałej, ulotnej, bardzo ograniczonej w kwestii trwania. Celem takich dzieł jest chwilowy efekt wizualny bez utrwalenia go na dłużej (za wyjątkiem sfotografowania „na pamiątkę”).

Tradycyjnie wykorzystywano do układania dywanów materiały naturalne, takie jak płatki kwiatów, całe kwiaty, zioła, liście, itp. Ostatnie czasy pokazały, że można także używać innych materiałów, takich jak nasiona (również zmielone), czy trociny lub gałązki i kamyki.

Najbardziej popularnymi motywami układanych kwiatów są te związane z religijnością, szczególnie, że zazwyczaj dywany sypie się z okazji obchodów Bożego Ciała. Ma to miejsce w wielu regionach Europy, a także w krajach Ameryki Łacińskiej, gdzie celebrowanie świąt katolickich jest obchodzone szczególnie uroczyście.

Oprócz motywów religijnych dywany kwiatowe mogą być układane na wzór roślin (z okazji nadejścia wiosny) lub figur geometrycznych (świecki charakter dywanów).

Dekoracje kwiatowe były i nadal są bardzo popularne w wielu kulturach, niezależnie od wyznawanej wiary, czy czasów, w jakich dane społeczności żyją. Na przykład w rzymskich domach na wiosnę ozdabiano domy i wejścia ramami z gałęzi, które były ozdabiane kwiatami i trawą.

Głównym celem sypania dywanów w kontekście religijnym jest oddanie czci Bogu (podkreślanie nadrzędności sfery sacrum nad sferą profanum). Układanie dywanu, po którym kroczy procesja jest wyrazem dziękczynienia i jednocześnie ma charakter ekspiacyjny (przebłagalny). Chodzenie po dywanie powoduje uwalnianie się zapachu, co podkreśla jego efemeryczność. Ponadto warto podkreślić, że społeczności lokalne zajmujące się praktykowaniem tej tradycji podtrzymują w ten sposób swoją tożsamość kulturową, stają się namacalnym przykładem przekazywania pozytywnych treści kulturowych kolejnym pokoleniom. Układanie dywanów jest zatem bardzo ważnym elementem w kreowaniu własnej odrębności kulturowej i jej afirmacją.

Zazwyczaj dywany są układane na ulicach, na trasie Procesji Bożego Ciała. Poszczególne rodziny lub grupy sąsiedzkie zamieszkujące dane ulice (dzielnice) są odpowiedzialne za przygotowanie dywanów.

Poniżej znajduje się kilka wybranych przykładów z różnych części świata, w których praktykuje się układanie kwiatowych dywanów.

Arbucies (region Katalonia w Hiszpanii) – przy okazji obchodów Bożego Ciała organizuje się konkurs (zawsze w niedzielę przed Bożym Ciałem) na najlepszy, najładniejszy i najbardziej oryginalny dywan z kwiatów. Widać w przygotowywaniu określonych kompozycji współpracę międzypokoleniową. Pochodzenie zwyczaju sięga pogańskich świąt na cześć wiosny, kiedy to

dekorowano ulice kwiatami. Z czasem tradycja ta została zaimplementowana na Boże Ciało. Dane źródłowe na ten temat pochodzą z XVI w. W roku 1999 tradycja ta została uznana za niematerialne dziedzictwo narodowe. Od 1947 roku zastąpiono rzucanie kwiatów przed procesję rysowaniem szkiców obrazów na ulicy i uzupełnianiem ich kwiatami. Od roku 1977 w obrazach kwiatowych zaczynają pojawiać się także elementy świeckie. Nazwa, której się tu używa to "Enramadas", pochodzi od słowa ramo - gałązka, bowiem na samym początku ustawiano ramy z gałęzi ozdabianych kwiatami na ulicach.¹ Dziś te girlandy zostały zamienione na plastikowe wstążeczki, przetrwała nazwa oraz zwyczaj układania dywanów kwiatowych.

Tamarite de Litera (region Aragon w Hiszpanii) – z okazji obchodów Bożego Ciała ozdabia się główne ulice i place kwiatami oraz układa się dywany z wykorzystaniem kwiatów i barwionych trocin. Dywany kwiatowe z Tamarite są wpisane na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Ciekawostką może być to, że tradycja przewiduje, by dzieci ułożyły własną kompozycję, która ma być sposobem na wdrażanie zasad kulturowych i socjalizację.²

Bogarra (region Kastylia-La Mancha w Hiszpanii) – pierwszy dywan utworzono z kwiatów naturalnych w 1974. Wcześniej tylko ozdabiano okna i sypano płatki na ziemię. Prace związane z wykonaniem dywanów zaczynają się kilka dni wcześniej od zbiorów materiałów: m. in. rozmarynu, majeranku, tymianku, liści topoli i morwy oraz różnych kwiatów, wśród których dominują róże.³ Następnie wszystko musi być posortowane według rozmiarów i kolorów. Najpierw rysuje się wzory na ulicy (w nocy), najczęściej eucharystyczne. Z reguły co roku są inne motywy lub inne kolory (ze względu na ruchomość daty Bożego Ciała są dostępne różne kwiaty). Oprócz dywanów ozdabiane są okna i balkony na ulicach, którymi będzie przechodzić procesja.

Elche de la Sierra (Kastylia-La Mancha w Hiszpanii) – w roku 2014 obchodzono 50. rocznicę układania dywanów w tym mieście i z tej okazji tradycję obchodów Bożego Ciała wpisano na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.⁴ W tworzeniu dywanów udział biorą zwykli ludzie, mieszkańcy miasta, a także liczne gospodarcze stowarzyszenia regionalne, kluby i towarzystwa kulturalne oraz instytucje oświatowe na przykład Asociación de Amigos de las Alfombras de Serrín del Corpus de Elche de la Sierra).⁵ Dywany są atrakcją turystyczną. Zazwyczaj układa się je z kwiatów i barwionych na kolorowo trocin.

Ponteareas (Galicja w Hiszpanii) – dywany są tworzone z kwiatów, łądyg i liści. Tradycja ma ponad 150 lat i w ostatnim czasie doczekała się tytułu „La fiesta Internacional de Interes

1 <https://www.enramades.net/es/flores-naturales.html>

2 <http://www.patrimonioculturaldearagon.es/bienes-culturales/alfombras-del-corpus-christi-tamarite-de-litera>.

3 <https://siempreflorido.com/2013/05/27/las-alfombras-de-flores-del-corpus-de-bogarra/>

4 <https://alfombrasdeserrin.com/declarada-bien-de-interes-cultural-la-fiesta-del-corpus-christi-de-elche-de-la-sierra/>

5 <https://alfombrasdeserrin.com/noticias-sobre-las-alfombras-de-serrin-de-elche-de-la-sierra/>

Turistico”, co oznacza, że szczególnie podkreśla się znaczenie dywanów jako tradycji miejscowej, ale także jako atrakcji turystycznej. Pontearreas wraz z innymi galisyjskimi miejscowościami – Bueu i Redondela aspirują do wpisania tradycji układania dywanów na Boże Ciało na światową listę dziedzictwa UNESCO. Większość projektów kwiatowych dywanów w tych miastach to geometryczne wzory o charakterze religijnym. Są układane na ulicach, którymi przemierza się procesja w Boże Ciało. Etapy przygotowania dywanów są następujące:

1. Przygotowanie projektu na rysunku, a następnie modelu naturalnej wielkości w celu umieszczenia go na danej ulicy.
2. Zbieranie kwiatów i liści
3. Umieszczenie modelu i rysowanie na ulicy wzorów.
4. Konturowanie ciemnymi materiałami, kreślenie linii rysunku, np. arniką lub koprem
5. Sypanie materiału na tło
6. Umieszczanie kwiatów i drobniejszych elementów.
7. Prace konserwatorskie w celu utrzymania dywanu do czasu procesji.⁶

Carcabuey (region Andaluzja, w Hiszpanii) – na obchody Bożego Ciała układa się trzy kwiatowe dywany na ulicach: Virgen, Pletil i Las Angustias. Mieszkańcy wyznaczonych ulic oraz wolontariusze mają do dyspozycji kolorowe trociny oraz kwiaty. Ta tradycja jest wpisana na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.⁷

San Cristobal de La Laguna (Wyspy Kanaryjskie, Hiszpania) – w roku 1496 tylko sypano płatki kwiatów przed procesją z Sakramentem (w bardzo wielu miejscach na świecie ten zwyczaj wciąż jest praktykowany). W czasach późniejszych zaproszono mieszkańców miasta do ułożenia kwiatowego dywanu. Zgłosiły się liczne dzielnice, które zajęły się układaniem poszczególnych fragmentów dzieła. Obecnie są one wykonywane tylko przez niektóre rodziny (tradycja określonych rodzin) lub organizacje społeczne. W 1907 roku dywan ułożono na rogu Placu Concepción. Dywany wykonuje się z gałązek, liści, kwiatów i marmoliny. Marmolina to mieszanka drobno posiekanego wrzosu prażonego, który nadaje czarny kolor oraz drobnych barwionych kamyków. Władze lokalne są odpowiedzialne za prażenie wrzosu, co wyróżnia działania tego miasta w zakresie tworzenia kwiatowych dywanów od innych hiszpańskich miejscowości. Udział w przedsięwzięciu biorą także uczniowie szkół. Prace zaczynają się w noc poprzedzającą Boże Ciało. Dywany tworzy się na kilku ulicach (tych, którymi przechodzi procesja). W trakcie procesji ludzie zrzucają także kwiaty z balkonów na ulicę. Dywany w San Cristobal de la Laguna są uznane za

6 <http://galiciangarden.com/alfombras-florales-de-pontearreas/>

7 http://www.iaph.es/web/galerias/conoce-el-patrimonio/documentos/corpus_andalucia.pdf

niematerialne dziedzictwo kulturowe.⁸ Z kolei samo miasto od 1999 roku znajduje się na światowej liście dziedzictwa UNESCO.⁹

Tarma (Peru) – kwiatowe dywany są układane z mirty, geranium oraz licznych kwiatów. W 1999 roku udało się tam ułożyć największy dywan na świecie.

Santiago de Chile - uroczystość Bożego Ciała jest uświetniana układaniem dywanów przez społeczności lokalne. Procesja przechodzi ulicami ozdobionymi dywanami.

Kwiatowe dywany są także układane z innych okazji. Dla przykładu, w gwatemalskim mieście La Antigua Guatemala tworzy się dywany w okresie Wielkanocy, w czasie trwania uroczystych obchodów Wielkiego Tygodnia. Z kolei w Meksyku, w mieście Huamantla dywany kwiatowe są układane na cześć Matki Bożej i obchodów 15 sierpnia. Święto nazywa się „Nocheque Nadie Duerme” („Noc, w którą nikt nie śpi”).

Warto pamiętać, że praktykowanie tradycji, jaką jest układanie dywanów z użyciem kwiatów naturalnych ma wiele wspólnych mianowników, niezależnie od tego, o jakim kraju, czy regionie mówimy. Przede wszystkim jest to jeden ze sposobów na oddanie czci Bogu (sferze sacrum). Ludzie mają do dyspozycji jedynie to, co mogą znaleźć wokół siebie, odnaleźć w życiu codziennym i nadać temu odpowiednią rangę. Kwiaty zatem spełniają ten warunek: są materialne, fizyczne, należą do „tego” świata (sfera profanum). Kwiatowe dywany zatem stają się swoistym pomostem pomiędzy tym, co ludzkie, a tym, co boskie. Ponadto wspólne prace przy ich tworzeniu umacniają więzi lokalne i utrwalają poczucie tożsamości kulturowej. Nie bez znaczenia jest również wspólnota celu kolektywnego, jakim są prace przy układaniu dywanów, szczególnie w obecnych czasach, kiedy niemal wszystkie nasze działania są nakierowane na rozwój indywidualny.

Prof. Magdalena ZIÓŁKOWSKA-KUFLIŃSKA

socjolog, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

8 <http://lalagunaahora.com/asi-se-vio-el-corpus-christi-de-la-laguna-2018-a-traves-del-objetivo-de-nuestra-camara/>

9 <http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/patrimonio/mc/patrimoniomundial/bienes-declarados/por-ano-de-inscripcion.html>